

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

Voorbede bij ziekte en zonde

„Is er iemand onder u ziek? Laat hij dan de oudsten der gemeente tot zich roepen, opdat zij over hem een gebed uitspreken en hem met olie zalven in de naam des Heren. En het gelovige gebed zal den lijder gezond maken. En als hij zonden heeft gedaan, zal hem vergiffenis worden geschonken. Belijdt daarom elkander uw zonden en bidt voor elkander, opdat gij genezing ontvangt.”

Jac. 5 : 14, 15, 16a.

't Hart naar boven.

Mensen, die oppervlakkig lezen, hebben wel eens beweerd, dat Jacobus een moraalprediker is geweest. Hij heeft het steeds over: doen! Je hoort, zo zegt men, maar zo weinig van het echte „geestelijke” leven.

Dat verwijt komt tot de man, die niet anders gedaan heeft dan de verstrooide gelovigen naar bóven wijzen. Die gepoogd heeft hun leven te richten op Gód.

In alle beproevingen wijst hij de weg aan: Houdt vast aan God! Hij zal u er uit-helpen.

De rijken, die zich vergenoegen met hun rijkdom en die menen in onafhankelijkheid van ieder te kunnen leven wordt gezegd: **De Rechter staat voor de deur.**

Plannen-makers wordt gewezen op de enige conditie: Zo de Here wil, zullen wij leven.

Degenen, die onrecht hebben te dragen, worden er aan herinnerd, dat deze wereld met al het onrecht niet eeuwig staat, maar dat de Verlosser komt.

Heel ons menselijk leven trekt Jacobus naar boven. Hij richt het op God. De neergebogen hoofden heft hij omhoog, het verwijfelde hart beurt hij op.

Lijdt iemand kwaad, onrecht? Is er moeite, verdrukking? Zoek het bij God. Breng Hem uw moeiten. Bidden, dat is de weg. Alles aan God vertellen, want Hij heeft een hart voor ontrechten en bevoogden.

Dan wordt het leven goedsmoeds. De rust keert terug. De psalmen dringen uit het hart naar de mond: Ik hoop op God. Hij is mijn Verlosser.

De voorbede bij ziekte.

Is iemand ziek bij u? Laat hij dan de oudsten der gemeente tot zich roepen, opdat zij over hem een gebed uitspreken. . . .

Ook hier wijst Jacobus weer naar boven. Wie ziek is behoeft zich niet alléén voor God te stellen. Die mag hulp vragen: mensen, die meegaan naar God, mensen, die voor ons bidden. Oudsten, die onze ellende en nood en ziekte voor de troon van de Almachtige neerleggen.

We zijn gezet in de gemeente. En een zieke mag op die gemeenschap een beroep doen. De oudsten moet hij tot zich roepen. Niet omdat die oudsten zulke vrome en eerbiedwaardige mannen zijn, omdat ze zo goed kunnen bidden, maar omdat zij de geméente vertegenwoordigen.

Door hen wordt de zieke met al zijn nood gebracht voor de voeten des Heren.

In zeer speciale zin wordt die ene zieke mens dan door het gebed van de gemeentete omgeven.

Natuurlijk kàn, màg, móét de zieke zelf bidden. Maar we staan, we leven, we zijn ziek in de gemeenschap, die Christus stichtte door zijn bloed. En in die gemeente stelde Hij mensen aan, die namens Hem de blijde boodschap verkondigen, die ook in zijn naam bij de Vader mogen komen en vragen mogen om behoud voor zijn kinderen.

Gebed en medicijn.

Bovendien moeten die oudsten de zieke met olie zalven in de naam des Heren. En het gelovige gebed zal den lijder gezond maken.

Over deze zin is de eeuwen door gestreden. Mede op deze tekst grondt de Roomse kerk het sacrament van het laatste oliesel, het sacrament der stervenden. Het is uit het verband zonder meer duidelijk, dat hier niet gesproken wordt over stervenden, maar over de genézing, het gezondworden van zieken.

Ik meen, dat hier aan de oudsten wordt opgedragen een eenvoudig medicijn mee te brengen. Olie was immers in de oudheid het geneesmiddel bij uitnemendheid. En de leden van Christus' gemeente zullen hun welvaart, hun gezondheid niet zoeken bij mensen, die allerlei heidense en afgodische bezweringen toepassen, ze zullen hun genezing niet verwachten van de dienaars van Asklepios, de god der geneeskunde, maar van Hem, die zich zelf noemt onze Heelmeester.

Daarbij mogen de oudsten olie gebruiken. Ze zullen bidden tot God, die genezing geeft en een gewoon medicijn gebruiken.

Sinds Jacobus' dagen heeft de geneeskunde zich sterk ontwikkeld. Wat vroeger de oudsten der gemeente tijdens één en hetzelfde bezoek deden, dat gebeurt nu door arts en oudste in twee bezoeken.

Maar wat Jacobus zeggen wil is dit: de genezing komt altijd van God. Niet van de huisarts, die een goede diagnose stelt, niet van de chirurg, die zo knap is, niet van de internist, die er gauw achter was, niet van de psychiater, die de diepten van een leven probeert te peilen, niet van de man, die genezend bidden kan, maar alléén van God.

Gods kinderen gebruiken de middelen. Ze roepen bij ziekte een arts. Ze roepen ook de oudsten opdat die tot God bidden. Maar hun vertrouwen zij op de Almachtige.

Gebed en medicijn moeten gebruikt. Niet één kind van God wordt genezen zonder het gebed. Maar ook bij de voortgaande ontwikkeling der geneeskunde zullen wij alles verwachten van Hem, van wie alle goede gaven en volmaakte giften komen, de Vader der lichten.

INHOUD

Voorbede bij ziekte en zonde	Z. G. v. O.
Over de achtergrond van de crisis rondom Cuba (I)	C. V.
De Paus aan het woord	J. M.
„Cursus en Credo” (III)	H. J. S.
Geref. Politiek	R. H. B.
Kritische Krabbel	Frater
Boekbespreking	H. R. R.
Persschouw	
Kerknieuws	

Ziekte en zonde.

En als hij zonden heeft gedaan, zal hem vergiffenis geschonken worden.

Nog steeds schrijft Jacobus over de ziekte. Hij noemt in dit verband ook de zonde. Dat heeft de vraag opgeroepen van het verband tussen zonde en ziekte.

Dat verband is er soms. De bijbel leert ons, dat zonden tegen het zevende gebod gedaan, vaak terugkomen in het eigen lichaam. Mensen, die liederlijk leven, zullen dat merken. Wie de vreemde vrouw bezoekt, kan zijn eigen lichaam verwoesten.

Onmatigheid heeft bijna steeds gevolgen. Mensen, die geen maat kennen in het gebruik van sterke drank: ze verwoesten hun gezondheid. Onmatigheid past een christen niet: ook niet in het arbeiden. Sommigen menen onbepert te kunnen voortgaan met werken. Ze zijn versleten „voor hun tijd”. Wie in het verkeer de gestelde grenzen overschrijdt kan de gevolgen verwachten.

Zo zou er door artsen veel meer te noemen zijn.

Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat elke ziekte, elk ongeluk te wijten zou zijn aan speciale zonden. Dat is in strijd met de Heilige Schrift. Overall spreekt de bijbel over de broosheid en vergankelijkheid van ons leven, over de zwakheid van ons bestaan. Een zwakheid, die ook uitkomt in de voortdurende afbraak van onze aardse tentwoning.

Ook afgedacht van bijzondere aanwijzingen waardoor ziekte kan worden genoemd een gevolg van bepaalde zonden: altijd moet onze zonde beleden.

Want we zullen in vrede met God leven. En die vrede ontvangen we alleen na vergeving. En als God ons neerlegt op bed, worden we in die rust geconfronteerd met Hem.

Het zijn vaak tijden, waarin men zich verootmoedigt voor God. Dat we klein worden onder zijn heiligheid en macht. En die kleinheid mogen we niet verbergen voor de mensen. De oudsten, die we tot ons geroepen hebben om voor ons te bidden, mogen ook daarvan horen, opdat ze te beter kunnen bidden. Het verzwegen kwaad, de zonde, die nooit beleden werd, de vuilheid, die nimmer een mens wist, dat alles moet er uit.

Jacobus zegt: Belijdt elkander uw zonden en bidt voor elkander, opdat ge genezing ontvangt.

Belijdt elkander uw zonden.

We willen niet beweren, dat de zonden altijd en uitsluitend aan de oudsten der gemeente moeten worden beleden. Jacobus stelt duidelijk: belijdt **elkander** uw zonden. Maar hij zegt het in hetzelfde verband van de voorbede voor ziekte. Hoewel dus niet **uitsluitend** aan de ouderlingen gedacht moet worden, meen ik dat het verband wel aangeeft, dat we **allereerst** aan hen hebben te denken.

Maar wie dan ook voor ons bidt, en wie we dan ook in vertrouwen nemen (en dat vertrouwen mag nimmer beschaamd worden: beleden zonden moeten niet uitgekraamd op Babylon's of Jeruzalem's straten!): de misdaad moet beleden, het kwaad, dat we tegen een bepaald persoon bedreven, moet hem beleden. Maar ook die zonde, waar ik mijn leven lang tegen te vechten heb en te weinig tegen strijd.

Vele mensen dragen in hun leven een donker geheim mee. Sommigen bedriegen permanent hun man, hun vrouw. Anderen zijn alle dagen behept met de geldgierigheid en plegen mammondienst, weer anderen doen niet anders dan, misschien met goede bedoelingen, smerige politieke spelletjes spelen in kerk, staat en maatschappij; er wordt soms een leven lang geroddel over de naasten: men gaat er vaak het graf mee in.

En wat kan er dan bij zulk een mens, ziek of gezond, gebeden worden? De voorbede bij ziekte en zonde zal, wil die tenminste ons hele bestaan omvatten, een open gebed moeten zijn. Vrij van de band der zonde, die bij zwijgen daarover komt

te liggen. Basis zal moeten zijn erkenning, belijdenis van zonden.

Want dan alleen kan er gebeden worden, echt, waarachtig, concreet. Dan kunnen we samen de nood van ons leven (want wie, die voorbeding doet, zal niet iets, zal niet véél kennen van de beleden zonde?) neerleggen bij de troon van God en over ons leven afbidden, afsmecken met een beroep op de barmhartigheid van Christus, de vergeving. En, indien nodig, na de vergeving ook de genezing.

Genezing en vergeving komen beide van God. Nooit zal enig mens die kunnen schenken. Maar het wordt eerst gegeven na belijdenis. Dan kan gebeden worden. En zulk een gebed is niet een slag in de lucht, niet een schot in de ruimte, maar een bidden, dat de troon van de Allerhoogste bereikt.

Dit brengt ons in de krachtstroom der vergeving. Als we zo voor Hem gaan staan, worden we overstraald door het licht van zijn Aangezicht.

De oordelen worden weggebeden en de sterke werkzaamheid van het gebed zal prikkelen tot een hernieuwde strijd tegen de zonde.

De zegen is: in het lijden worden we rustig. Want we kennen de vrede met God. Goedsmoeds zullen we psalmen kunnen zingen: zelfs in de grootste smarten blijven onze harten in de Heer gerust.

Want deze God, die de nederige aanziet, die de zonden beleden wil hebben om die te vergeven, deze God zal redding geven.

Ja, zelfs bij het naderen van de dood geeft Hij volkomen uitkomst.

Zwolle.

Z. G. van Oene.

Over de achtergrond van de crisis rondom Cuba*)

I.

De demonie van het Marxisme.

Neen, waarde lezers, het is niet mijn plan iets te schrijven over de aktuele politieke en diplomatieke aspecten van de jongste crisis waarin de mensheid geworpen werd — de crisis rondom Cuba. Ik heb niet de kennis om dat te kunnen en te mogen doen. En ik moge hierbij zeggen, dat ik in het algemeen zeer weinig fiducia heb in de beschouwingen daarover en de kommentaren daarop, welke in kranten en via de radio daarover ten beste worden gegeven. Evenmin als in wat deze beweren over de andere conflictshaarden in de wereld: Berlijn, Laos, Cambodja, Taiwan. Ik geloof dat maar heel weinig mensen precies weten hoe het daarmee staat en die het weten hebben heel hun leven lang leren zwijgen. Ook en vooral leren spreken om hun eigenlijke gedachten te camoufleren. Het is een van de meest zorgwekkende dingen in de wereld, dat terwijl de mensheid zich steeds meer en in alle mogelijke opzichten emancipeert en ook steeds meer hoort en ziet en weet van wat op de wereld geschiedt dan in enig vroeger tijdperk van de geschiedenis, ze tegelijk meer dan ooit afhankelijk is van slechts een paar mensen en onkundig omtrent wat deze in een bepaalde situatie zullen doen. Als Chroejtsjow eens de controle over zijn (gesimuleerde?) woede verliest, als de waanzin hem eens echt te pakken krijgt! Wat zal er dan gebeuren! We weten het nu: het is een paar jaar geleden ten gevolge van een verkeerde radar-berichtgeving met de wereld nog net langs de rand van de afgrond van een atoomoorlog gegaan! Als een generaal toen direct had gedaan wat hij strikt genomen naar de hem gegeven instructies had moeten doen waren de atoombommen neergekomen op de metropolen van onze wereld.

Neen ik wil niet op de subtiele politieke en diplomatieke aspecten van de huidige crisis rondom Cuba schrijven. Ik wil wat opmerken

over dingen die we wél weten, heel goed weten. Althans: goed kunnen weten. Dingen die met het conflict om Cuba in het allernieuwste verband staan. En met alle andere conflicten in deze wereld. Dingen die deze conflicten als zodanig doorzichtig maken en verklaren. En die ons doen zien dat wat we nu in verband met Cuba beleven eigenlijk helemaal geen „crisis” is maar het meest alledaagse in de huidige verhouding tussen de volkeren. Dat die „crisis” iets is dat we al vele malen hebben beleefd en in de toekomst steeds opnieuw zullen beleven. Ik wil namelijk iets zeggen omtrent enkele trekken van het huidige kommunisme.

Het kommunisme is een strak gesloten denksysteem, dat met uiterste consequentie door miljoenen, en speciaal door een elite van leiders, in de praktijk wordt beleefd. Het is zo dus ook een gesloten levens- en wereldbeschouwing, een ideologie. En dan een die uit enkele grondprincipes is afgeleid en daardoor wordt beheerst.

En dat kan en moet men er bij zeggen: de kommunisten doen hun uiterste best om hun levens- en wereldbeschouwing overal op de wereld bekend te maken. Zij prediken het als het evangelie, de blijde boodschap, van onze tijd. Voor het eerst in de geschiedenis is de bijbel niet meer het meest verspreide boek der wereld. In onze dagen hebben onder alle boeken de geschriften van Lenin de grootste oplagen.

Het ligt niet aan de kommunisten als de mensen niet precies weten wat zij willen.

Neen, dat ligt alleen aan de domheid van die mensen zelf.

Het kommunisme zoals dat momenteel in Rusland een machtspositie heeft verwonnen is in zijn grondprincipes **marxistisch**, onvervalst marxistisch.

Want de profeet, de heilige van het russische communisme is Lenin. En Lenin was

marxist. En Chroejtsjow is het ook. Voor honderd procent.

Het uitgangspunt van Marx' denken was een door hem geformuleerde methode van de ontleding der maatschappelijke verschijnselen, welke haar oorsprong had in zijn kijk op de geschiedenis der mensheid.

Voor Marx is de historie der mensheid een geschiedenis van steeds terugkerende klassenstrijden. Een strijd van de bezitters tegen de niet-bezitters — en omgekeerd: van de „haves” tegen de „haves-not”, vice versa. Een tijdgenoot van Marx, de bekende dichter Heinrich Heine, hij was ook Marx' geestverwant, schreef eens: Es gibt zwei Sorten Ratten, die Hungrigen und die Satten.

Het grondbeginsel van Marx is nu, dat deze klassenstrijd de alles voortdrijvende en beheersende factor is van de wereldgeschiedenis. Niet recht, niet moraal, niet godsdienst bepalen wat de mens en de mensheid is en doet. Die „gevoelens” komen in het leven der mensen pas op de tweede of derde of tiende plaats. Al deze „gevoelens” worden n.l. historisch-materialistisch bepaald door de plaats die het individu of de klasse inneemt ten opzichte van het probleem der hebbenden of niet-hebbenden in een bepaalde periode van de geschiedenis. De mens „is” wat hij „eet”. „Er ist was er iszt”. In een kommunistische opera — een van Bert Bercht — wordt gezegd: Erst kommt das Fressen und dann kommt die Moral.

Uitgaande van deze visie op het leven van de mens, de menselijke gemeenschappen, de mensheid, onderzochten Marx en zijn geestverwanten de onderscheidene verschijnselen en vormen van het menselijk leven en -samenleven zoals de staat, het Christendom, de eigendom, de positie van de vrouw, de moraal en de wijzigingen daarin. De conclusie van al deze onderzoeken was steeds dezelfde. Deze namelijk: het maatschappelijke zijn, de materiele omstandigheden, eigenlijk de **arbeidsomstandigheden**, waarin de mens leeft bepalen zijn zijn, bepalen hoe hij is, denkt, handelt, wat hij hoopt.

Wie zulke studiën bestudeert en ze dus nuchter bekijkt en analyseert, dat wil zeggen: wie zich niet laat biologeren door Marx, wie uit de magische kring van de marxistische redenering breekt, bemerkt al heel gauw dat de conclusies waartoe deze onderzoeken leidden reeds vaststonden vóór men daaraan begon. Het „duveltje” dat uit het wetenschappelijke „doosje” van deze heren tevoorschijn sprong hadden ze er zelf reeds van tevoren ingestopt.

Een tweede grondmotief van het marxistische denken werd ontleend aan de filosofie van de grote, idealistische denker Hegel. Marx heeft een hegeliaanse constructie aangepast aan, ingepast in zijn materialistische levensopvatting.

Het is deze theorie dat alle maatschappijvormen de kiemen van hun ondergang in zich dragen. Reeds van het begin af. Met ijzere noodzakelijkheid gaat daarom iedere concrete maatschappij haar ondergang tegemoet. Die ondergang is eenvoudig onafwendbaar. Daar kan geen macht ter wereld iets aan veranderen. Iedere maatschappij begraaft tenslotte zichzelf. De „these” van een bepaalde maatschappelijke ordening slaat onherroepelijk om in haar tegendeel: in haar „antithese”. En dat wil voor onze eeuw zeggen: de maatschappij van het „kapitalisme” ontwikkelt zich met volstrekte onontkoombaarheid naar de maatschappij van het kommunisme. Ook al zou men daar bij wijze van spreken niets aan doen. De kapitalistische maatschappij is reeds in al haar delen aangetast door een verrottingsproces dat op de vernietiging daarvan uitloopt.

Deze overtuiging is een brok geloof bij de kommunisten, godsdienstig geloof. De kommunist **geloof** even vast in de ondergang van het „kapitalisme” als de christen in de ondergang van het rijk van Satan. Daarom is het ook met redeneringen niet weg te krijgen. Het heeft zijn eigen diep in het menselijk hart gewortelde zekerheid. En het uitspreken van deze overtuiging is een belijdenis.

Men hoeft er een kommunist daarom niet op te wijzen, dat er in de zogenaamde kapitalistische maatschappij thans een enorme materiele welvaart is, een welvaart groter dan ooit, en dan een die er, volgens Marx, eigenlijk niet kon en niet mocht komen. Die welvaart

Redactieleden:

Dr. J. BOSCH, P. GROEN, Prof. Dr.
H. J. JAGER, Prof. C. VEENHOF

Adres van Redactie:

H. J. Jager, Jan v. Arkelstr. 7, Kampen

Medewerkers:

Drs W. K. van Dijk, Groningen
P. A. Hekstra, Rotterdam
Dr. D. Holwerda, Zuidhorn
Ds. P. K. Keizer, Groningen
Drs J. F. J. Lamet, Eindhoven
Ds. J. Meester, Amsterdam-Z.
Mr. Dr. J. Meulink, Enschede
D. W. L. Milo, Nunspeet
Prof. Dr. K. J. Popma, Utrecht
Drs G. Puchinger, Den Haag
Dr. H. R. Rookmaaker, Leiden
Dr. Ir. J. Stellingwerff, Amsterdam
Ds. B. Telder, Breda
Ds. G. Visee, Kampen
Ds. C. Vonk, Schiedam
Ds. D. K. Wielenga JDzn, Rotterdam
Prof. Mr. H. D. van Wijk, Amstelveen

Geref. Persvereniging Opbouw:

adres secretaris en penningmeester
Van Lynden van Sandenburglaan 16,
Utrecht

Administratie: Slotlaan 220, Zeist

kàn er volgens een kommunist eenvoudig niet zijn. Die is onmogelijk, onbestaanbaar.

Toen men eens tegen Hegel zei dat zijn theorie niet klopte op de feiten, antwoordde hij hautain: Schade für die Tatsachen — jammer voor de feiten. Datzelfde zeggen de kommunisten nu ten aanzien van de stoffelijke rijkdom — die rijkdom is namelijk voor hen het hoogste wat de mens bereiken kan, tegelijk de beslissende voorwaarde voor zijn volle levensontplooiing en voor zijn levensgeluk — van de volken die „zuchten” onder het kapitalisme. In die landen is armoede en ellende, want die moeten daar zijn.

Het is merkwaardig en instructief in verband met dit kommunistisch beginsel het laatste kommunistische partijprogramma te lezen dat Chroejstjow in het vorige jaar in een urenlang durende rede op het partijcongres van de russische kommunistische partij heeft uiteengezet.

Het streven naar volledige werkgelegenheid zoals dat in de landen van de „vrije wereld” wordt gevonden en dat met zo groot succes werd gekroond werd door hem weggehoond. Chroejstjow verklaarde dat het reeds volledig was mislukt. Want een geweldige werkloosheid teisterde het Westen! Volgens hem was de theorie van Marx dat de levensomstandigheden van de arbeidende klasse in de kapitalistische wereld steeds slechter worden in de westelijke halfrond reeds volledig bevestigd!

Hij lanceerde in zijn rede een aantal verzekeringen omtrent de „vrije wereld” die met geen enkel feit klopten. Als een studentje in de economie aan een van onze universiteiten in een scriptie een reeks dergelijke dwaasheden verkondigde zou het ding als baarlijke nonsens in de prullemand worden geworpen.

Ieder heeft ook wel gehoord of gelezen van mensen die Rusland bezochten dat men in Rusland eenvoudig niet gelooft dat een arbeider in de westerse wereld in feite 4 of 5 maal zo veel verdient als zijn russische collega en dat er in Amerika één luxe auto is op elke 2½ inwoner. Men houdt hardnekkig vol: **dat kan niet**. De kapitalistische wereld is immers aan het ondergaan. Zij is de ondergang nabij. Ze vergaat door en in een voortschrijdende „Verblendung”. De kapitalistische wereld, zo verklaarde Chroejstjow in de genoemde rede, gaat ten onder aan de in aantal steeds toenemende en ook steeds sterker wordende innerlijke spanningen en tegenstellingen. Zoals tussen Engeland en Amerika, Frankrijk en Amerika, Frankrijk en Duitsland, Amerika en Duitsland, Japan en Amerika enz. enz. En er zullen steeds meer van die tegenstellingen opdoemen, zo verzekerde hij.

Het communisme is in dit opzicht, namelijk in wat haar kijk op de werkelijkheid, de met cijfers en statistieken, te demonstreren werkelijkheid betreft, misschien wel het sterkste voorbeeld van de huiveringwekkende vergiftiging en verleugening van de menselijke geest ten gevolge van een ideologie, een in-

tellektualistisch systeem. Een vergiftiging en verleugening welke vóór alles bestaat in een radicale vervalsing van de kijk op de werkelijkheid, van het werkelijkheidsbesef. Wiens hart in de greep van deze afgoderij kwam is onmachtig geworden de werkelijke werkelijkheid te zien.

* * *

Er is evenwel nog een grondprincipe in de leer van Karl Marx. En dat vooral moet onze aandacht hebben. Dit grondprincipe raakt namelijk de wijze waarop in de Marxistische leer het verband wordt gelegd tussen de theorie en de politiek. Speciaal bij de overweging van dat principe komen we namelijk midden in de politieke activiteit van het huidige russische communisme, dat wil zeggen: midden in de koude oorlog waarin zich die activiteit momenteel concretiseert en waaronder heel de wereld lijdt.

Zeker, ook als, bij wijze van spreken, de mensen met de armen over elkaar zouden blijven zitten, zou de kapitalistische wereld ondergaan en vervangen worden door de kommunistische. Maar dit overgangsproces kan en moet nu **versneld** worden door een keiharde, nooit verslappende, met alle grijpbare middelen gevoerde, meedogenloze strijd, die voor alles op het politieke front moet worden uitgevochten.

We willen nu op dit derde Marxistische principe letten en dan speciaal zoals daaraan door Lenin vorm is gegeven in de russische wereld. Want deze vormgeving beheerst tot op de huidige dag de russische buitenlandse politiek van de binnenste kern tot de verste omtrek.

* * *

Toen Lenin in 1903 zijn ideeën over het communisme ontwikkelde werd nog door niemand in het kommunistische kamp voorzien, dat Marx' theorie omtrent een in numeriek opzicht steeds groeiend proletariaat één grote vergissing zou blijken. Nu ziet ieder die een paar normale ogen heeft dat onmiddellijk. Er zijn immers allerlei „middengroepen” ontstaan, die er volgens Marx niet hoorden en niet mochten komen, maar die zich aan hem niet hebben gestoord. In 1903 zag men dat nog niet. Ook Lenin zag dat nog niet — stel dat hij dat had willen zien!

Lenin worstelde in die dagen met een geheel ander probleem. Rusland was destijds ten volle een agrarisch land. De industrie stond nog in de kinderschoenen. Van een industrieel proletariaat was in het tsarenrijk dus ook nog geen sprake. En juist dáárvan ging Marx in zijn theorieën uit.

De kommunistische partij in Rusland bestond in het begin van deze eeuw uit een betrekkelijk kleine groep mannen en vrouwen die in intellectueel opzicht ver boven de grote massa der russische boerenbevolking uitstaken. Ze vormden een keurcorps van mannen en vrouwen die met doodsvrechting vochten voor hun idealen. En ze waren onder het tsarisme meesters in wat de kommunisten noemen de „revolutionaire taktiek”. Wij zouden thans zeggen: de illegale actie: bankroof, opblazen van spoorwegen en bruggen, vermoorden van in hun ogen kwade sujetten enz.

In deze situatie kwam Lenin er als van zelf toe de theorie te ontwikkelen van „de dictatuur van het proletariaat”. Dat wil zeggen: als de tijd daarvoor rijp en de kans daartoe geschikt was moest de kommunistische voorhoede van het enorme, „onbewuste” en indolente russische volk de dictatuur van het industriële, „bewuste” proletariaat vestigen om dan en zo Rusland te leiden naar de kommunistische maatschappij, de maatschappij waarin het volle heil zou worden verwerkelijkt. En van Rusland uit zou dan het communisme als vanzelf verder de gehele wereld veroveren.

Als men deze leninistische theorieën nuchter bekijkt, komen ze praktisch neer op een streven om Rusland geheel de wereld te doen overheersen — net zoals de tsaren daarvan hadden gedroomd. Dit brutale imperialisme was nu bij Lenin verbonden met de analyse van de politieke situatie zoals hem die door zijn marxistische ideeën aan de hand werd gedaan. En dit geheel werd ingebouwd in de sociale verhoudingen van het tsaristische Rusland uit het begin van deze eeuw.

Openhartig en duidelijk beschrijft Lenin welk resultaat zijn marxistische analyse van

de politieke situatie opleverde. Het was dit, dat Rusland een door hem gevoerde oorlog moest verliezen. In de situatie waarin zijn vaderland na een verloren oorlog zou geraken bood zich ook vanzelf de gunstige gelegenheid voor de kommunistische voorhoede van het russische volk aan om de dictatuur over dat volk te vestigen. Daarna kwam dan de taak zich te werpen op de realisering van kommunistische heilsstaat die geen kommunistische staat, maar een kommunistische maatschappij moest zijn.

Het eerste parool van Lenin en zijn kommunisten was daarom: wij moeten alles doen om, zo gauw Rusland in oorlog komt, het die oorlog te doen verliezen. De werkelijke vijand, zo verklaarde hij, staat niet buiten maar binnen de grenzen. Daarna komt onze grote kans. En we moeten dan meedogenloos doortasten en meedogenloos neerslaan ieder die ons de voet dwars zet bij ons grijpen naar de macht.

* * *

De eerste kans voor Lenin en zijn trawanten kwam toen Rusland op smadelijke wijze de russisch-japanse oorlog verloor. Maar de pogingen om toen een revolutie te doen losbarsten mislukten.

Lenin moest daarna naar het buitenland. Hij werd balling. Hij studeerde en ageerde in armelijke omstandigheden in Zwitserland levend. Maar met kattengeduld wachtte hij op een nieuwe kans.

Die kwam door de eerste wereldoorlog. Lenin verteerde van ongeduld en spanning bij de ontwikkeling van deze gruwelijke worsteling der volkeren. Hij dacht maar aan één ding: aan de kommunistische revolutie. De rest interesseerde en raakte hem niet.

Men kent de geschiedenis. Het onbegrijpelijke, het krankzinnige is geschied. Het Duitsland van Keizer Wilhelm II heeft Lenin en zijn bentgenoten in verzegelde wagons door „das Reich” laten reizen, om door Finland heen, in Rusland te komen ten einde daar het Tsarenrijk van binnen uit te ondermijnen, zo naar de nederlaag te drijven om dan en zo de grote revolutie te ontketenen.

Er is toen door de leiders der volken — door die van Duitsland maar ook door die van de geallieerden, alleen Churchill zag ook toen scherper — een reeks domheden begaan die zeeën van ellende over de mensheid hebben gebracht — tot vandaag toe — en tot wie weet hoe lang nog!

Vóór alles door de politieke imbeciel, generaal Ludendorff, die de voor Duitsland allergevaarlijkste man de volle kans gaf om zijn demonisch werd eerst in Rusland en daarna ook in Duitsland en heel Europa te doen.

Maar niet alleen geschiedde dat door Ludendorff, de man die in de eerste plaats verantwoordelijk is voor het toestaan van Lenins historische reis door Duitsland!

Het is algemeen bekend, dat de russische revolutie aanvankelijk geleid werd, niet door de bolsjewiki (de kommunisten) onder Lenin, maar door de mensjewiki (de socialisten) onder Kerenski.

Het stond toen vast, dat welke groep er in zou slagen de vrede met Duitsland tot stand te brengen aan de macht zou komen en blijven. De geallieerden hebben, om het zo zacht mogelijk te zeggen, aan Kerenski niet de kans gegeven een afzonderlijke vrede met Duitsland te sluiten. Lenin kreeg die kans wel. Hij sloot de vrede van Brest-Litowsk, waarbij Duitsland en zijn bondgenoten veel meer kregen dan zij ooit hadden durven dromen. Het is later duidelijk geworden dat Lenin deze vrede sloot om in Rusland de macht te kunnen behouden. Wat maalden ze om verdragen! Later zouden ze wel de kans krijgen die vrede ongedaan te maken! Hun berekeningen waren juist. Reeds in 1918 zegden ze het vredesverdrag van Brest-Litowsk weer op!

Te laat steunden de geallieerden de contra-revolutie in Rusland onder de generaals Wrangel en Denikin. De communisten bleven de baas.

En sindsdien is steeds de kommunistische bedreiging akueel gebleven — voor de gehele wereld.

Daarover de volgende keer D.V.

C. V.

*) Vanwege de aktualiteit wordt dit artikel geplaatst en blijft ons vervolgartikel overstaan.

De Paus aan het woord

Met bijzondere belangstelling hebben wij de rede gelezen waarmee de paus op 11 oktober het concilie in de St. Pieter te Rome heeft geopend. „De Tijd” van 12-10-'62 bevatte deze rede in extenso in een Nederlandse vertaling. Zo'n rede doet denken aan een troonrede. De vergelijking is niet zo mal. De paus wordt in de R.K. Kerk geacht het hoofd op aarde te zijn, niet alleen van de kerk, maar ook van de koningen der aarde. En hij tracht ook als zodanig te fungeren. In hetzelfde nummer van „De Tijd” vinden we vermeld, dat de paus op 12 oktober de 82 bijzondere regeringsmissies bij de opening van het concilie, in een speciale audiëntie heeft ontvangen. Voor het eerst in de geschiedenis heeft deze audiëntie plaats gevonden in de beroemde Sixtijnse kapel, welke anders uitsluitend werd gebruikt voor de ontvangst van de kardinalen, tekent „De Tijd” aan!

Mij viel een merkwaardige overeenkomst op tussen hetgeen de paus aan de vertegenwoordigers der regeringen te zeggen had op dit moment en hetgeen de Beweging voor Morele Herbewapening aan de regeringen te zeggen heeft. Volgens de paus moet de zedelijke kracht van het christendom aan de volken getoond worden. Dat kan volgens de paus, die lieden, die zich slechts voor fysieke kracht interesseren, misschien tot verandering brengen. Nu, zo boodschapt de Beweging voor Morele Herbewapening ook. Nu is dit geen kwade boodschap. Het is een boodschap die stukken beter klinkt dan het nihilistisch gepraat van onze tijd. Maar als boodschap van het zogenaamde hoofd van de kerk, is het een uiterst zwakke boodschap tot de volkeren. De regeringen der volken zijn niet bij machte om de zedelijke kracht van het christendom aan de volken te tonen!

Deze overeenkomst tussen de boodschap van de Morele Herbewapening en de boodschap van de paus moet niet te zeer verwonderen. De Roomse Kerk en de Beweging voor de Morele Herbewapening hebben een **brok humanisme gemeen**. En ze missen beide de leer van de Schrift omtrent het **radicale bederf** van de menselijke natuur. En omdat zij dit laatste beide missen, missen zij ook het schriftuurlijk zicht op de noodzaak van de verlossing door Christus als een daad van **souvereine genade**.

Bovendien veroorzaakt de scheiding tussen natuur en bovennatuur bij Rome, dat het hoofd van de kerk, als het gaat over de roeping van de regeringen, niet verder komt dan de **natuur** en het „licht der natuur”, om met onze Dordtse Leerregels te spreken.

Geen woord over de werkelijke Overste van de koningen der aarde hoorden wij uit de mond van de paus toen hij sprak tot de regeringsvertegenwoordigers. Nog minder een woord van de werkelijke Overste van de koningen der aarde, de Eerstgeborene uit de doden.

Wat de openingstoespraak van het concilie aangaat, „De Tijd” maakte de onderwerpen welke de paus in zijn „troonrede” heeft aangeroerd kenbaar door verschillende kopjes boven de onderdelen te plaatsen. De rede begon met de jubel van de heilige moederkerk vanwege het doorluchte feit, dat de „Goddelijke Voorzienigheid” aan de kerk deze vurig verbeide dag van de opening van het concilie gegeven had. En met de plechtige verklaring dat deze vergadering stond en staat onder de „bescherming van de allerzaligste maagd Maria”, van „wie de kerk vandaag het goddelijk moederschap viert”. Wie het niet

goed weten mocht, dat we in Rome zijn, en wie ondanks de pompeuze praal van de St. Pieter en de ± 2500 „concilievaders” dit niet duidelijk zien mocht, die wete het nu! **Onder de bescherming van de maagd**

Maria!

De paus hield zich in z'n rede eerst bezig met de betekenis van de concilies die aan dit 21e concilie zijn voorafgegaan; daarna sprak hij even over de oorsprong en de reden van dit concilie, de noodzakelijkheid van een concilie in onze eeuw, de voornaamste taak van het concilie; verdediging en versterking van de waarheid. Dan sprak hij over de aard en de manier van de verbreiding der waarheid, hoe dwalingen moeten worden bestreden en over de eenheid der christenen, een onderwerp waarnaar de belangstelling van vele roomsen en protestanten tegenwoordig uitgaat. De paus sprak in het verband van dit onderwerp ook over de eenheid van de hele mensen-familie.

Zoals u ziet interessante onderwerpen.

Over sommige uitspraken van de paus iets meer.

De Concilies.

Wat de concilies aangaat zei de paus, dat deze in de loop der geschiedenis hebben getuigd met volmaakte duidelijkheid van de levenskracht der Katholieke Kerk en dat zij staan als lichtpunten in haar geschiedenis. Merkwaardige, echt roomse waardering van de vergaderingen der clerus. De kerken uit de reformatie hebben altijd gezegd en zeggen nog, voorzover zij in het spoor van de reformatie zijn gebleven, dat de lichtpunten in de geschiedenis der kerk zijn de kandelaars der plaatselijke gemeenten waar het levende Woord van de levende God onophoudelijk wordt verklaard en verkondigd. Door de levende verkondiging van zijn Woord werkt de heilige Geest het geloof.

De antithese.

Goede woorden sprak de paus over Christus het grote middelpunt der geschiedenis. Na bijna tweeduizend jaren nog Dezelfde. En het is een van tweeën. De mensen zijn met Hem en met zijn kerk of zij zijn dat niet. In het eerste geval, zo de heilige vader, bezitten zij „licht, goedheid, orde en vrede”. In het tweede geval, als zij leven zonder, ja zelfs in vijandschap tegen Hem en zijn kerk, brengen zij „verwarring en laten de menselijke verhoudingen versterken en roepen het gevaar van broederoorlog op.” Bij alle waardering voor het goede dat de paus hier uitsprak, zeggen we: opmerkelijk vlak is deze antithese, welke de paus stelt. Het is de antithese van het humanisme. De antithese van de theologie van het social-gospel. De antithese van het natuurlijk licht. De antithese tussen een ordelijke samenleving enerzijds en een wanordelijke, desatreuse samenleving anderzijds. In deze humanistische antithese formulering kunnen de prominente figuren van de Wereldraad en de paus van Rome elkaar vinden. Dit is het niveau waarop de contacten tussen de hedendaagse protestantse stromingen en de rooms katholieken elkaar benaderen en ontmoeten.

De paus verzwijgt er bij te noemen dat binnen de Rooms Katholieke kerk de felste broederoorlogen ontketend zijn. Dezer dagen las ik in „De Hervorming in Spanje” door dr. M. F. van Lennep (1901) over de maatregelen die in 1233 door Jacobus de Veroveraar (Jaime el Conquistador) in dat land werden genomen tegen de Albigenzen en Waldenzen. Het is om te trillen. „Aan

geen enkele leek vergund hetzij in het openbaar, hetzij in besloten kring over het katholieke geloof te disputeren op straffe van excommunicatie. Aan niemand vergund de boeken van het Oude of Nieuwe Testament in de volkstaal te bezitten. De huizen van hen die ketterij verbreiden, zullen worden verwoest of verbeurd verklaard.” En zo voorts. Toen al. In 1233. We zwijgen maar van de stromen bloed van honderden, duizenden slachtoffers die in de 15e eeuw door de Spaanse Inquisitie op Spaanse bodem werden vermoord omdat zij zogenaamd niet „met Christus of met zijn kerk waren”.

Het is ontroerend dat over het echte koninkrijk van de Here Jezus Christus, zoals de Schrift daarvan spreekt, geen woord uit de mond van zijn zogenaamde stedehouder kwam in deze grote openingsrede van het concilie. Geen woord over de werkelijke antithese.

Betekenis van concilies.

Als we lezen wat de paus zeide over de betekenis van de concilies, stuiten we weer op de echt roomse visie, dat het leerambt, geconcentreerd in de concilies, aan de wereld het licht en de waarheid moet geven. De concilies geven „richting aan het leven van ieder afzonderlijk, aan het leven van het gezin en van de maatschappij”.

Van de concilies moet de leiding van het menselijk leven en de verlossing van het menselijk leven komen. Hoe anders denken wij over de verlossing van het mensenleven. Die komt door de prediking van het evangelie. Over de gezegende invloed van de prediking van het evangelie op de wereld der volken geen woord. Misschien valt deze constatering hier en daar erg tegen, waar men veel verwacht van de genomen belangstelling voor bijbelonderzoek in roomse kringen. Te Rome, in de kringen van het Vaticaan en bij de Italiaanse curie, schijnt de betekenis van de bijbelstudie door het volk, nog niet diep te zijn doorgedrongen. Wat de paus in dit verband zeide, was niet anders dan echt roomse verheerlijking van het leerambt der kerk.

De oorsprong van het huidige concilie.

Aan de oorsprong van dit tweede vaticaanse concilie wijdde de paus ook enkele woorden. Hij vertelde niets nieuws. Hij verhaalde nog eens het verhaal dat onnoemelijk vaak gepubliceerd is in de laatste paar jaren, dat „een onverwachte opwelling”, een „straal bovenaards licht” bij hem het plan deed ontstaan dit concilie bijeen te roepen.

Opmerkelijk hoe de opwelling van de paus — „een straal hemels licht” — herleid wordt tot een goddelijke openbaring. De man in wiens ambt het leerambt geconcentreerd is, wordt in zijn **persoon** ook als openbaringsmiddel gezien. Het zal de **afgoderij** die met de oude heer bedreven wordt alleen nog maar dienen. Intussen wemelt Rome van tegenstellingen. Aan de ene kant wordt de werking van de heilige Geest aan banden gelegd in de strenge voorschriften omtrent onfeilbaarheid. Aan de andere kant wordt de deur open gehouden voor spiritualistisch subjectivisme dat aan de excessen der anabaptisten van vroeger en aan die van de kwakers van later tijd herinnert.

Attentie,

leden van de persvereniging Opbouw

Geeft uw adreswijziging op bij het adres
secr.-penningm.:

Van Lijnden van Sandenburglaan 16, Utrecht.

De noodzaak.

Over de **noodzaak** van een concilie in deze tijd sprak de paus uitvoerig. Hij begon deze pericoop van zijn rede met de opmerking, dat hij het niet eens was met allerlei onheilsprofeten, die van mening zijn dat het einde van de wereld voor de deur staat. Hij is optimistisch gestemd ten aanzien van onze tijd en onze toekomstverwachting. Opvallend, dat de heilige vader noch voor de bestrijding van de pessimistische opvattingen, noch voor de fundering van zijn optimisme ten aanzien van de toekomstverwachting, zich beriep op de heilige Schrift. Hij sprak alleen maar over zijn geloof in de Voorzienigheid. In de verte werden wij bij de betreffende zinsneden herinnerd aan... Hitler en diens beroep op de goddelijke Voorzienigheid met een hoofdletter, hoe vreemd dat ook moge lijken. De paus gelooft, naar hij beleeft, dat in de tegenwoordige wereldordering de Goddelijke Voorzienigheid ons naar een nieuwe ordening in de wereldgeschiedenis leidt. Ik zeg geen onbekende dingen als ik er aan herinner, dat Hitler dat ook geloofde. En helemaal ongelijk heeft hij niet gehad. De paus zal ook wel niet helemaal ongelijk hebben. Het gepraat over de Voorzienigheid ligt bijbelgelovige christenen niet erg. Bij Hitler was de mening aanwezig dat de Goddelijke Voorzienigheid alles wat er gebeurde tot groter welzijn van zijn „Dritte Reich” zou doen dienen. De paus bekende zijn geloof dat alles wat er geschiedde tot groter welzijn van de kerk zou dienen. Wij geloven dat bij **beider** geloof in de voorzienigheid — dat van Hitler en dat van de paus — de wens de vader der gedachte is. Tussen de pauselijke theorie dat de „kerk” naar zijn idee identiek is met het rijk Gods, en de theorieën van de social-gospel-theologen, dat zij de wereld een vredeerijk moeten schenken, en de ideeën van Hitler zijn meer punten van overeenkomst dan men oppervlakkig zou denken. Het zou de moeite waard zijn die punten van overeenkomst eens nauwkeurig te onderzoeken.

De taak.

Over de taak van dit concilie heeft de paus zich duidelijk uitgelaten. Wie dit goed gelezen heeft die maakt zich geen illusies alsof de paus de R.K. Kerk een andere meer reformatorische koers zou willen sturen.

We willen hem letterlijk citeren. „Het 21e concilie dat beschikt over een schat van

ervaringen... wil de leer helder en onaangetast doorgeven zonder haar te verzwakken of te veranderen, zoals zij ondanks allerlei moeilijkheden en tegenspraak twintig eeuwen lang een gemeenschappelijk erfgoed der mensheid is geworden.”

Mij dunkt duidelijke taal.

Nog een citaat dat niets te wensen laat aan duidelijkheid.

Hier is het. „Wij hebben niet alleen de plicht deze kostbare schat te bewaren, alsof wij ons alleen met het verleden bezighouden, wij moeten ons veeleer moedig en zonder vrees beijveren voor het werk dat onze tijd van ons vraagt”.

Wat vraagt onze tijd?

„De beslissende taak van dit concilie is het dan ook niet een of ander stuk van de leer der Kerk uit te leggen en zo slechts de leer der vaders en der theologen van vroeger en nu opnieuw te herhalen. Deze leer is vanzelfsprekend een ieder bekend en vertrouwd. Daarvoor zou geen concilie nodig zijn. Maar van een vernieuwde, heldere en rustige instemming met de gehele leer der Kerk in haar volheid en nauwkeurigheid, zoals deze uitstraalt uit de Concilieacten van Trente en het Eerste Vaticaanse Concilie, verwacht de gezamenlijke katholieke christenheid een stap voorwaarts naar een nieuw doordringen van de leer en een juistere gewetensvorming.”

Dan volgen enkele zinnen waarin de paus betoogt, dat deze ware leer in het licht der moderne onderzoekingen en in de taal van het huidige denken moet worden vastgelegd. Men moet zegt de paus, onderscheid maken tussen de substantie der leer en de **formulering**, waarin zij „gegoten” is. In zo'n onderscheiding worden schier onbegrensde mogelijkheden gewezen om met behoud van de „leer” het humanisme van deze tijd na te spreken.

Hoe het zij, uit de geciteerde zinnen blijkt duidelijk, dat paus Joannes XXIII niet van plan is een reformatorische paus te worden, die de leer van de kerk kritisch uit de Bijbel wil toetsen en die op deze wijze reformatie wil zoeken en de reformatorische kerken wil naderen.

We vinden voor optimistische gedachten van deze aard geen grond in 's pausen openingsrede van het concilie.

Als we deze rede nuchter lezen, werkelijk **lezen** wat gezegd is, vinden wij niet anders dan **Rome** en nog eens **Rome** met al het onschriftuurlijke dat Rome in de loop der eeuwen in haar zelf heeft opgetast.

J. Meester.

„Cursus en Credo”*)

III.

Tot zover over de eenheid van de **Schrift** die het credo der eeuwen fundeert. Tot zover ook over de eenheid van de formulieren waarin dit credo is vertolkt. Maar daarmee vraagt een derde en laatste zaak de aandacht, de vraag: hoe staat het in verband hiermee met het **'credo' van deze eeuw zelf**, het credo van deze twintigste eeuw waarin wij belijdenis-jubilea vieren? In het bijzonder, hoe staat het met de eenheid en consequenties van de overtuigingen die daarin een forum krijgen?

Zou ik de vraag niet zelf aan de orde stellen, dan zou zij met goed recht aan mij gericht kunnen worden, juist in aansluiting aan hetgeen van deze zelfde kathedraal in de vorige cursus dienaangaande door mijzelf is betoogd.

Immers, in de afgelopen cursus, nog wel bij het afscheid van mijn toenmalig rectoraat, heb ik zelf, van een heel ander geschrift de stelling verdedigd, dat het wel een eenheid bedoelt te zijn, en ook metterdaad het werk is van één auteur, maar leidt aan een innerlijke gespletenheid die tot gevolg heeft dat het stuk nooit echt klaar kon komen; daarbij heb ik ook gesteld

*) Slot van de tekst van de toespraak ter opening van de lessen in de cursus 1962-'63 der Theologische Hogeschool.

de aanwijzing van deze tegenstrijdigheid gepaard blijft gaan met de afwijzing van de tegenstrijdigheid in bijbel en credo, bewijst dat we met één maat meten. Want daarom konden die twee stukken van dat ene drama, dat 20ste-eeuwse credo, nooit een werkelijke eenheid worden? Daartoe herinner ik aan ons toenmalige betoog: omdat de auteur zich een Mozes-god construeert, een God van het Denken en van de Geest; en een God van Aäron, een God van het bloed en de existentie, van de materie, de mens, het vlees, het leven waar wij vat op hebben, een verre God van de één, een nabije van de ander, een abstractie-God en een God van concreta; en dit dan zó dat de auteur zelf kennelijk van tweeën wordt getrokken: met heel zijn eigen menselijke kunstenaarsziel duidelijk sympathiek met Aäron en zijn God, doch met zijn theorie — een theorie waar een heel nieuw cultuurtijdperk van af zou hangen — kiezend voor Mozes, de hier geschapen Mozes n.l. en de Mozesgod van de Geest en de religieus gesublimeerde abstractie.

Daarbij is toen ook gebleken hoezeer deze constructie en deze interpretatie van Schrift-gevens stukbreekt op de zinspreuk van onze Hogeschool: 'nabij u is het Woord', Deut. 29 en Rom. 10. Deze spreuk bewijst de eenheid der Schriften en fundeert de eenheid van ons credo. Maar deze spreuk wijst dan ook aan het onoplosbaar dualisme waaraan dit moderne credo en de daarop gebouwde cultuur stuk breekt. Het is dáárom dat we mogen zeggen: we hebben niet met twee maten gemeten, toen, en nú. Juist de ene maat van het nabije Woord doet ons zeggen: de Schrift is één, en ons credo is één, maar het credo der revolutie, ook in haar moderne formulering, barst in stukken.

En dit zeg ik nu, commilitones, niet om vanavond een formele volledigheid te bereiken. Maar ik zeg het vooral om hieruit een les te trekken voor onze arbeid. Onze arbeid zoals wij die nu, in de jaren onzes Heren 1962 en 1963 met Zijn hulp willen gaan aanvangen en voltooien.

Want het komt me voor, dat de scheiding waaraan dat moderne credo over de Mozes- en de Aärongod kapot gaat, ook in staat is, als we niet toezien, de eenvoud van het gereformeerde credo te ondermijnen en de kracht der gereformeerde theologie te breken.

Dát wij, globaal genomen, al jaren lang worstelen met een problematiek overeenkomstig aan die welke we in genoemde moderne Mozes- en Aäron-constructie tegenkomen, hoef ik nauwelijks uiteen te zetten. Ik herinner slechts kort en in het algemeen aan de discussies rond de openbaring Gods, Zijn berouw, aard, mogelijkheden en object der theologie, de kerk en haar kenbaarheid — om niet meer te noemen. Maar in het bijzonder denk ik er nu aan, dat deze materie een min of meer nieuwe, maar naar ik meen dan ook huiveringwekkende, echt twintigste-eeuwse actualiteit krijgt in het feit, dat, ongeveer aan het begin van de recente zomervakanties, aan een Nederlandse universiteit, die eens gereformeerd mocht heten, een proefschrift verdedigd werd onder de godslasterlijke titel 'De mensvormigheid Gods'. Van mijn oordeel over dit boek geef ik elders nader rekenschap³⁾. Doch hier moge ik constateren, dat, indien van de hoofdzakelijke strekking van dit boek iets juist is, het onderwijst aan deze Hogeschool sinds jaren, om niet te zeggen vanaf de oprichting, één schromelijke vergissing is geweest. En dan niet alleen in bepaalde theologische leermeesters, zeg in Greijdanus en K. Schilder, om de twee van 1944 te noemen, maar ook b.v. in Holwerda en Helenius de Cock — om een van de latere en een van de veel vroegere tijd te vermelden. Wat Holwerda betreft, ik denk aan zijn canoniek, die zo typisch de uitgangspunten van de gereformeerde Schriftopvatting verdedigde; een bezigheid die eigenlijk een lachwekkend kinderspel wordt wanneer evenbedoelde dissertatie van H. M. Kuitert ook maar enigszins gelijk heeft in háár modernistische, dialectische opvatting van de Schrift, haar aard, ontstaan, gezag. Indien dit alles metterdaad fundamenteel moest worden gezien, zou dát praealabel zijn aan heel het program voor deze cursus. We konden dan maar niet verder gaan, alsof het verleden niet grondig fout was geweest.

Tòch, commilitones, gáán we verder, in de eerlijke overtuiging dat het geen chauvinistische zelfhandhaving is wanneer we deze beschuldiging van een meer dan een eeuw lange vergissing afwijzen; we doen dit op grond van al hetgeen we als uitgangspunt handhaafden terzake van het Woord Gods en het credo der kerk en geven, zoals gezegd, daarvan elders publieke rekenschap. Maar op diezelfde grond stellen we vanavond, bij het begin van ons werk, wèl, dat juist een dergelijke studie aan een zodanige universiteit demonstreert hoe licht ook een theologie, die gereformeerde prenties voert, kan vallen in het zwaard van een dualistische constructie als de genoemde van een Mozes-God en een Aäron-God, die elkander uitsluiten en tussen welke te kiezen is. Dan kunnen de onderlinge verschillen nog groot genoeg zijn; de één, zoals Schoenberg, kan althans

in theorie kiezen voor de Mozes-God van de abstracte Geest met zijn Denkgesetz; de ander, zoals Kuitert, kan hartstochtelijk kiezen voor een God die principieel geen andere is dan de zeer mensvormige Aäron-God van eerstgenoemde; maar het dilemma is bij beiden in de grond der zaak gelijk. Kuitert schrijft immers uitspraken neer en conclusies als deze:

'In het bijbels-israelitische spreken krijgt Gods mensvormigheid zonder enige gêne zijn plaats' (298),

waarop volgt de voor de christelijke theologie onzes inziens complimenteuze zin:

'De christelijke theologie heeft er, met de beste wil ter wereld, geen plaats aan kunnen geven in haar doctrina de Deo'.

Of elders (286):

'Waar Israël' aan God 'metterdaad mensvormigheid toeschrijft, daar kent het Hem. Daar actualiseert zich eerst recht het bondgenootschap',

waarom dan ook in het kader van deze beschouwing Israël alleen dan heus God kent, wanneer het — gelijk het hier metterdaad héét te doen — Hem looft, belijdt en prijst als de mens-vormige God (287, 289, 307).

In een betoog dat tot zulke conclusies komt is het geen wonder dat 'de mensvormigheid Gods' nadrukkelijk gerekend wordt tot hetgeen in de z.g. 'OTische verkondiging' 'normatief' is geweest ook voor 'de schrijvers van het NT'; ja 'kanon en regel des geloofs' ook voor hèn (55). 'Normatief' — maar dan ook voor ons, m.a.w. dan is ons geloof ook aan deze overtuigingen gebonden; dan zal ons credo conform Israëls credo God als de mensvormige hebben te erkennen, te loven en te prijzen.

Maar principieel zijn we hier geconfronteerd met dezelfde God van wie Aäron, die aan het verlangen van het volk naar het gouden kalf gaat toegeven, bij Schoenberg gaat zeggen:

Volk Israëls!
Deine Götter geb ich dir wieder
und dich ihnen;
wie eh dich verlangt.
Lasset die Ferne dem Ewigen!
Euch gemäss sind Götter
gegenwärtigen, alltagsnahen Inhalts
Ihr spendet diesen Stoff,
ich geb ihm solche Form:
Altäglich, sichtbar, fasslich
in Gold verewigt.

en van wie het volk ten antwoord enthousiast betuigt:

Götte, nahe unserm Fühlen,
Götter, die wir ganz begreifen
.....
Deinen Göttern als Inhalt
gabst du dein Innres
dein Lebensgefühl
Deiner Götter Aussehn
sichert dein Gold.... 4)

Kuitert zal deze parallel wel afwijzen. Maar we zijn ervan overtuigd, dat hij veel reëler is dan de gelijktkens die deze auteur zelf mirnichts-dir-nichts plaatst tussen Calvijn-Schilder en Philo-Origenes, om slechts één van zijn luchtige identificatiepogingen te noemen.

Er zou, ook in het verband van vanavond, zeker meer van deze stof te zeggen zijn. Maar voor het moment mag ik ermee volstaan, omdat reëds uit het aangehaalde voor een gereformeed oor blijken moet, dat dit spoor niet gevolgd kan worden in een cursus die wil uitgaan van de eenheid van Gods Woord en de eenheid van het credo der kerk. Integendeel, Kuiterts boek heeft ons deze zomer er te meer van overtuigd, hoezeer de gereformeede theologie zich laat ondermijnen wanneer ze dilemma's aanvaardt van een denk-god contra een god die past bij onze existentie, een van abstracta tegenover die der concreta, een van een Denkgesetz tegenover die van een menselijke voorstellingswereld en leefpatroon. De beslissende kwestie is nog niet eens of we dan kiezen voor de een of voor de ander, maar is reeds dat dilemma's worden voorgelegd die aan de Schriften, aan het Wóórd dat nabij is, vreemd zijn. Want dan verliezen we de eenheid der Schriften; en de eenheid van ons credo; dus ook de eenheid der kerk in de beoefening der theologie. In de geest van Kuiterts clowneske hantering van een uitgebreid marionettenmateriaal van theologen uit alle eeuwen zouden we dan bijvoorbeeld zomaar ons zelf kunnen laten verdelen in Mozes- en Aäron-theologen, dit uiteraard bedoeld in schoenbergiaanse geest. Om me tot overledenen te beperken — ik denk ook aan levenden, aan ons die hier samen zijn — Greijdanus en K. Schilder worden dan zomaar geplaatst in de hoek der Mozes-theologen, bukkend voor een unerbittliches Denkgesetz; Holwerda en A. Janse krijgen dan de signatuur van Aäron-theologen die een bereikbare en voorstelbare God hebben gepredikt die met ons meegaat, op wie we vat hebben. En dan gaan ook Guido de Brès en Ursinus uiteen, de ene over Gods Wezen speculerend, de ander grijpbare christelijke troost biedend. Dan valt de

kerk uiteen in theologieën en in tradities, die niet te rijmen zijn. En de triomf is o neen, niet eens aan Kuitert en Berkouwer, maar over heen aan het moderne twintigste-eeuwse credo dat eerlijk is in de betekenis van zijn gespletenheid. Dan gaan Bultmann, Schoenberg en Sartre — ten dele nog een beetje 'étonnés de se trouver ensemble' —, ieder voor zich en tezamen, met de buit strijken.

Men versta mij wel, ik bedoel met het voorgaande allermest verschillen te loochenen die er tussen theologen en broeders, als b.v. de genoemde, zijn of waren. Wanneer we de eenheid der Schriften belijden en de eenheid van ons credo dus mede poneren, is juist daarmee gegeven de legale mogelijkheid van heel wat verschil binnen de kerk en binnen de theologie. Want die Schriften en die belijdenis en de daaraan gebonden tucht der kerk zijn garanties ook voor het zuiverhouden en verder leiden van de theologische discussies. Maar voor wat deze kant van de zaak betreft meen ik wel, dat in hetgeen aangewezen werd tenminste een duidelijke **waarschuwing** is gelegen tegen **caricaturen**. Dat gevaar is in Kuiterts boek levensgroot geworden — wie over de bijbel en de openbaring en de taal, over de verhouding van God en mens, denkt gelijk hij denkt, móet wel Calvijn, K. Schilder e.a. goeddeels meer aan de kant der scholastiek dan van de Schrift zien staan. Dan ware ook zomaar heel deze Hogeschool een scholastisch instituut. Maar dan komt tegelijk voor de dag — en dat lijkt ons de droeve winst van deze publicatie — hoe gemakkelijk de beschuldiging van scholastiek vandaag voort kan komen uit een besmetting met existentialistische tijdgeest. En dan ontgaat ons ook de zegen die gelegen is in een werkelijk signalement van scholastiek. Want dan wordt het beeld dat men schetst van (al of niet broeders-) theologen evenzeer scheef getrokken als de beschrijving van de **God** over wie ze spreken. Dan dicht men hun zomaar een denk-God toe, als wilden zij met Schoenberg eigenlijk daarvoor kiezen, en paradeert zelf voor de moderne jeugd als de herder der zielen die vlakbij komt met het getuigenis van een God die niet alleen weet wat van Zijn maaksel is te wachten, maar ook vereerd wil zijn naar wat dat maaksel Hem wil achten: eer, lof en prijs als de mensvormige God.

Van dit proces zijn de gevolgen niet te overzien; het zet zich door als de gevreesde kettingreactie van een atoomsplijting. Het dualisme van de Mozes-god en de Aäron-god dat typisch is voor het credo der twintigste eeuw, splijt dan niet alleen de cultuur, maar ook de theologie op. En de beoordeling van de gelovigen die credo zeggen, en van de theologen die dienovereenkomstig hebben willen arbeiden door de eeuwen heen, wordt over heel de linie een noodlottige caricatuur.

Maar daarmee, commilitones, is dan ook tegelijk de zin van deze cursus in deze eeuw opnieuw gebleken en daarmee Uw en onze taak gegeven. Voor scholastiek behoede ons God; laat u ertegen waarschuwen en weest op uw hoede. Maar weest niet minder op uw hoede voor de caricatuur van die beschuldiging, in moderne geest. Geeft uw schools bedrijf niet prijs als had het intellect, dat vandaag wordt opgevorderd voor de verovering van de kosmos, geen taak in de studie over God die de kosmos heeft gemaakt en zich in Zijn Woord heeft geopenbaard. Maar zet uw intellect vrolijk in, en laat het uw geloof zijn dat, dagelijks ge-

oefend door gebed en studie der Schriften, uw intellect ook dagelijks quadreert. Dan zal er eenheid zijn, maar dan ook alleen, van cursus en credo; dan zal de eenheid van de Schrift en de eenheid van uw confessie ook meebrengen eenheid in uw levens- en studiegang; dan en dan alleen geldt ook voor deze cursus de rijke belofte van het evangelie der genade dat hun die geloven, ook in hun theologische denk- arbeid, hun fides, die credo zegt, wordt gerekend tot gerechtigheid.

En hiermee verklaar ik de lessen in de cursus 1962-1963 aan de Theologische Hogeschool van De Gereformeede Kerken in Nederland voor geopend.

H. J. Schilder.

2) Vergelijk voor onderwerp en strekking van mijn aan deze stof gewijde oratie d.d. 6 december 1961 de vermelding in het Handboek der kerken 1962, p. 274. Daar het mij nog ontbrak aan gelegenheid deze verhandeling in druk te publiceren, moge ik ter toelichting op de bij dezen afgedrukte openingstoespraak summier het volgende opmerken. Het bewuste stuk presenteert zich als 'opera in drie acten', alhoewel het veelszins meer het karakter van een oratorium vertoont en de derde acte onvoltooid is gebleven. Wat dit laatste betreft, de auteur-componist heeft van de derde acte wel de (korte) tekst geschreven, doch nimmer ook voor deze de muziek gecomponeerd. Het feit van deze onvoltooid staat heeft de aandacht sterk bezig gehouden; het is te merkwaardiger naarmate het stuk in zijn twee acten wel degelijk een indruk van een gesloten literair-muzikale compositie nalaat. Ik meen dat de verklaring voor een wezenlijk deel moet liggen in de innerlijke tegenstrijdigheid die het werk in zijn totale geschreven tekst vertoont. Het voltooide deel (2de acte) eindigt met een feitelijke nederlaag van Mozes, doch het laatste (geschreven) deel poneert zijn overwinning, zonder dat de componist deze wending structureel verantwoordt. Deze gespletenheid dunkt mij gegeven met de uitgangspunten van waaruit de betreffende Schriftinhouden hier zijn be-(en mis-)handeld. De zaak is van meer dan incidentele betekenis, enerzijds gezien de unieke positie van Arnold Schoenberg als pionier van de twintigste eeuwse omwenteling op muzikaal terrein (zijn tegelijk gecanoniseerde en verguisde twaalf-toonsstelsel) en de relatie van deze met de overige moderne cultuur, die zelf weer samenhangt met de huidige theologie; gezien anderzijds de centrale plaats van juist de onderhavige Schriftinhouden in het geheel van het Oude Testament en de bijbel. Deze betekenis krijgt nog relief door het feit, dat het werk in een bekende reeks Philips-presentaties van moderne werken in 1961, weliswaar zonder tekstboek, maar in een geraffineerd knappe vertolking, binnen populair fonografisch bereik is gebracht. De centrale en antithetische betekenis van de zinspreuk der Hogeschool in de eeuw die wij beleven, kan hiermee bij vernieuwing duidelijk worden.

3) Boekbespreking in „De Reformatie” 38ste Jrg., No. 1.

4) „Mozes en Aäron”, 2de Acte; geciteerd uit een tekstboek van (de Amerikaanse) 'Columbia', met cursivering van mij, H. J. S.

Gereformeede politiek

Zelfstandigheidspolitiek.

Het is de moeite waard na te gaan, wat het ontwerp op het punt van onze zelfstandigheidspolitiek naar voren brengt. Zoals we boven reeds schreven: deze toets in het program doet weldadig aan. Toch is er ook hier reden vragen te stellen. Het program heeft eigenlijk als enige politieke doelstelling op buitenlands gebied: trouw aan de NATO. Wat Europa betreft: het E.E.G.verdrag, waartegen in onze pers zo fel is geopponeed, wordt nu geaccepteerd. Zelfs wordt verklaard, dat de overheid „een verstandige **Europese economische samenwerking** volgens het E.E.G.verdrag dient te bevorderen, aangezien o.m. een gemeenschappelijke Europese markt nuttig is voor de ontwikkeling van de industrie en de agrarische bedrijven”. Tegen het omsmeden van het E.E.G.verdrag in een politieke unie verzet het program zich echter met alle kracht. Met de E.E.G. zouden wij niet verder kunnen gaan dan tot economische samenwerking: politiek is alleen de NATO voor ons

aanvaardbaar en deze dient met alle kracht te worden gesteund.

We zouden willen vragen: lopen we zo niet opnieuw achter de feiten aan? Is het mogelijk een zo ver gaande economische samenwerking te bepleiten als in de E.E.G. en daar geen politieke consequenties uit te trekken? Eist nationale gereformeede politiek alleen maar steun aan die Noordatlantische verdragsorganisatie? De NATO: dat betekent Amerika en hoe pijnlijk hebben wij niet in de Nieuw-Guineakwestie ervaren, wat Amerika als bondgenoot in een kritieke situatie kan betekenen. Is men gerust op de regering-Kennedy in de kwestie-Berlijn? Ik meen: velen niet. Zeker, wij moeten de NATO zoveel mogelijk steunen. Maar is het eis van ons beginsel alles op die ene kaart te zetten? Is de these van De Gaulle's buitenlandse politiek, dat Europa geroepen is **zich zelf zo sterk mogelijk** maken tegen Rusland er naast? Wie hielden tot nu toe in Berlijn het meest het been strak? Deden Frankrijk en West-Duitslar.

dat niet? Uit alles blijkt duidelijk, dat het oostelijk blok met lede ogen de versterking van de Europese kracht door het E.E.G.-verdrag ziet. En zou daaraan ook geen politieke vorm gegeven kunnen en zelfs moeten worden? Vanuit dit oogpunt is zeker ook de politiek van minister Luns te verklaren. Samengaan met Frankrijk en West-Duitsland alleen in de E.E.G. als politiek instrument heeft voor ons land en zijn zelfstandigheidspolitiek grote gevaren. Daarom is minister Luns er kennelijk op uit Engeland zo snel mogelijk in de E.E.G. te halen. Dat heeft twee voordelen: in de eerste plaats versterkt dat de E.E.G. zélf en in de tweede plaats schept dat voor de lage landen een krachtig tegenwicht tegenover de as Parijs-Bonn, het oude rijk van Karel de Grote. Is er daarom ook vanuit nationaal-gereformeerd oogpunt niet alle reden minister Luns hierin te steunen? De NATO: best, maar deze organisatie zonder een krachtig Europa mét Engeland, steunt alleen op Amerika met zijn bewind-Kennedy.

Historisch gezien zitten wij voor een deel in dezelfde positie, waarin ons land verkeerde na de vrede van Nijmegen (1678). Toen was ook de nationale politiek van de latere Koning-Stadhouder en raadspensionaris Fagel, zijn grote medewerker in de eerste jaren, er voortdurend op gericht steun te zoeken bij Engeland tegen het overwicht van Frankrijk op het vasteland. Beoogt de politiek van Luns iets anders? De keizer was toen de verre bondgenoot, zoals thans Amerika, Engeland was dichterbij huis. Ook dat had zijn bezwaren en dat heeft het ook nu, maar wat wil men anders als kleine mogendheid, die op bondgenoten uit is? Men leze het uitermate boeiende verhaal over Fagel en diens buitenlands beleid in die spannende jaren tussen 1678 en 1689 bij De Fouw in diens belangrijke boek „Onbekende Raadpensionarissen” (1946). Het is als voor vandaag geschreven. Wij zijn op bondgenootschappen aangewezen, dat erkent het program trouwens zelf en wij moeten ons niet door ons principieel antifederalisme laten verblinden met het oog op het concrete politieke bedrijf. In Fagels tijd was het Engelse parlement fel protestant in zijn houding tegenover koning Karel II, die roomsgezind was. Wat schreef echter Fagel aan Heinsius over die houding:

„Zij (de leden van het parlement) die zo ijverig zijn of schijnen voor het behoud van de protestantse religie behoren te bedenken, hoe groot nadeel hun standvastigheid, om niet te zeggen hardnekkigheid, aan dezelfde religie heeft toegebracht. Uit hun onenigheid met Zijn overleden Majesteit (Karel II) de rampen zijn voortgevloeid die de religie in andere delen van Europa geleden heeft, en de beroering en bloedstorting, die in Engeland zelf hebben plaats gehad . . .

Fagel was een gereformeerd politicus met hart en ziel, zijn woorden dienen overweging ook in de huidige situatie.

Het gevaar van opsluiten in eigen kring niet denkbeeldig.

Aldus Prof. J. Kamphuis in zijn schooldagrede 1962, ik citeerde deze woorden letterlijk uit het verslag in het „Geref. Gezinsblad”. Ik moet zeggen, dat ik zowel in „Trouw” als in het „Geref. Gezinsblad” dit verslag met veel genoegen en instemming las. Prof. Kamphuis bracht terecht Marnix van St. Aldegonde naar voren als levend voorbeeld hoe men strijdend vanuit de gereformeerde confessie het goede voor ons volk kan zoeken. Ik begrijp alleen niet, waarom Prof. Kamphuis Marnix' houding als „terzijde” typeerde. Marnix stond beslist niet terzijde, dat bleek ook wel uit heel de rede, **hij stond er juist midden in!** Hij was de rechterhand van de Prins in tal van zaken en volvoerde in diens dienst tal van opdrachten midden in ons nationale leven. Terzijde stonden in die strijd niet gereformeerden als de Prins en Marnix en zo-

vele anderen, maar de mannen, die zich na de pacificatie van Gent in die stad rond Datheen schaarden. Zij doorkruisten vanuit hun politiek isolement de politiek van de Prins en Marnix, deden de pacificatie van Gent teniet en werden er mede de oorzaak van dat de zuidelijke Nederlanden (Vlaanderen!) voor de reformatie verloren gingen. Hoezeer Marnix de politiek van de Prins tegen het bekrompen fanatisme van de Gentenaars steunde, kan men lezen bij Van Schelven, Marnix van St. Aldegonde, 1939, blz. 121 vlgg. Marnix bepleitte zelfs het recht van openbare eredienst voor de roomsen, zodra er honderd gezinnen waren, die er om vroegen.

Het is een onverdachte stem, die thans verklaart: het gevaar van opsluiten in eigen kring is niet denkbeeldig. Dat brengt ons vanzelf op de vraag: is er ook voor het G.P.V. geen reden zich te bezinnen op de vraag, hoe dit gevaar op politiek gebied te ontlopen? Wij zijn eigenlijk merkwaardige mensen. Bij de verkiezingen schrijven wij zelfs aparte pamfletten voor kiezers buiten eigen kring, uit de gereformeerde gezindte. Op hen doen wij een bijzonder appél. Maar buiten de verkiezingen om is iedere bezinning op de vraag, hoe wij politiek hervormd-gereformeerden en christelijk-gereformeerden, om die alleen te noemen, kunnen benaderen contrabande. Wij lopen hoog weg met Groen en roepen hem bij iedere gelegenheid te hulp. Maar wij zijn politiek voor de vele geestverwanten, die Groen ook vandaag nog in Nederland heeft, onbereikbaar. De na de Nieuw-Guinea débaclé in het protestants-christelijke kamp ontstane situatie gaf ons alle reden ons te bezinnen op de vraag, hoe wij het volgens Prof. Kamphuis' niet denkbeeldige gevaar van opsluiten in eigen kring kunnen overwinnen. Het ware te wensen, dat hierover eens een gedachtenwisseling mogelijk was zonder verdachtmaking of wantrouwen, die woekerplanten, die in onze kring maar al te welig tieren.

Enschede.

R. H. Bremmer.

KRITISCHE KRABBEL

Pastoraal Motief.

Frater is wel eens onbescheiden: dat brengt zijn vak mee. Door die hebbelijkheid maakte hij zich onlangs oorgetuige bij een gesprek over een pastor. En wel een pastor, die zijn kudde verliet. Er was echter geen sprake van „onderlaten”, want de Classis contracta had alles goedgekeurd.

Het was dus een alleszins net geval. Toch leverde het stof voor gesprek. Want het motief was bekend geworden, waarom hij een verre, verre heide aan de andere kant van de wereld verkoos boven de grazige Hollandse wei. Hij ging zo ver weg in de hoop, daar nog eenvoudig het Evangelie te kunnen brengen. Hier in Holland moest je, met alle kennis omtrent „hidden deceivers” toegerust, de boodschap goed-verpakt aan de man brengen, anders bereikte je je gehoor niet meer. Dat was het hoofdmotief van de gedesillusioneerde man.

„Hidden deceivers” zijn op 't ogenblik in trek. U weet wel: verborgen, onredelijke, vaak ook ontkende motieven, die bij beslissingen de doorslag geven. Weet je die motieven te ontdekken, dan is de koper bij voorbaat het slachtoffer: dan neemt hij de slechte auto, die bij de mantel van z'n vrouw kleurt. Voor het zoeken van die motieven en vooral om die motieven de doorslaggevende rol te laten spelen, moet je natuurlijk expert wezen. Dat is van een pastor niet te eisen, en bovendien: om op de kansel bewust met „hidden deceivers” aan te komen . . .

Ik hoop voor de emigrant-dominee, dat hij daar een gehoor vindt, zoals hij het zich droomt. Maar hij moet zichzelf niets wijs

maken: het zijn vaak de dominees zélf, die de gemeente bederven! Ook onder de do's zijn veel „status-zoekers”. Nog zo'n modern woord, dat u misschien wel eens gelezen hebt. Een „status-zoeker” meet zich alle mogelijke nuttige en onnutte dingen aan om duidelijk te demonstreren, dat hij een bepaalde graad van importantie heeft bereikt. Meest demonstreert hij een graadje te hoog! Vandaar de T.V., de dubbele auto enz. Deze trek vind je ook wel bij pastores.

Wie kent niet de pastor-rhetor? De prediker, die een geval eerst zo voorstelt, dat zijn gehoor zich angstig afvraagt, of de eenheid der Schrift dan tóch een fabel is; en dan plotseling komt hij als een magiër met de oplossing aan. Deze man is heimelijk verleid en zoekt een status.

Of die andere soort dominee, die, om het met de woorden op de Santpoorter synode te zeggen, het „idioom der vroomheid” tot zijn onvervreemdbaar bezit heeft gemaakt. De man is heimelijk verleid en zoekt de status van de gewichtige en imposante dorps-dominee uit zijn jeugd.

Een ander idool heeft zich weer de dominee gesteld, die flonkeren wil en verrassen als de moderne journalist Godfried Bomans op de kansel. En als ik dat zo zeg, dan voelt u wel, dat Frater meent: ook die man is slachtoffer van heimelijk zelfbedrog en zoekt een andere status, dan alleen maar prediker te wezen.

En hier schuilt ook de fout bij de hoorders, bij de gemeente, zo gezegd. Maar die door die fout aan haar karakter als gemeénte grote afbreuk doet. Want ook pastors kudde schikt zich vaak om een referaat of conférence te horen. Ze worden niet wérkelijk van streek gebracht door het eerste punt van de magiër! Ze sidderen niet écht, als het „vrome idioom” hel en verdoemenis schildert: wat heeft hij het weer mooi gezegd, dát is de slotsom van dit alles. Ook de kudde heeft zich dan heimelijk op een dwaalspoor laten brengen. Redelijk verantwoord gaan ze Gods boodschap beluisteren. Maar sensatie en „Ohrenschmausz” zijn de verborgen motieven. En de status van „meelevend lid” is ras gedemonstreerd.

Dat zulk een instelling over-en-weer tot teleurstelling leiden moet is duidelijk. Soms kan de herder nog verweiden. Soms gaat het schaap uit zich zelf een andere wei opzoeken. Maar geen pastor, die daar een goed woord voor over heeft. Misschien ook een status-kwestie? Want zulke „schuimers” uit de kerkhistorie worden met ere genoemd!

Frater wil tot zijn slot komen. Maar hij zit er een beetje mee. Dus, aillieve pastores, belgt U niet over hem. Maar als er nu eens gewoon gepreekt werd, als man tegenover man, zonder fraaie franje? Zó, dat de hoorder voelde, dat de preek ook de prediker zelf aanging, dat de predikant óók onder het gehoor zat? Wat zouden de preken dan kort en krachtig zijn. Want onder het gehoor zitten, dat houdt geen prediker lang uit!

FRATER.

BOEKBESPREKING

L. Kalsbeek, **Geloof en Wetenschap**, Bosch en Keuning, Baarn, f 2,90.

Dit keurig uitgegeven pocketboek snijdt zeer moeilijke problemen aan. In de grond is het helemaal niet moeilijk, want het gaat er immers maar om als gelovige ook bij het wetenschappelijke werk de bijbel niet dicht te laten en de Here niet te verloochenen. Het wordt daarom moeilijk omdat we in een wereld leven waarin veel wetenschappelijk werk aangedreven wordt door een geest die niet uit God is, zodat ons wetenschappelijk bezigzijn voor een groot deel het karakter krijgt van een strijd tegen geestelijke boosheden in de zin van Efeze 6 : 10 e.v. Het gaat er hierbij dus om de geesten te beproeven. Dit is niet altijd even gemakkelijk, omdat de man van wetenschap, ook de ongelovige, bezig zal zijn met het onderzoeken van het in de realiteit gegevene, met het geschapene of door de mens gevormde, en het vaak moeilijk zal zijn om de grens te trekken tus-

sen waarneming, juiste constatering en mogelijke onjuiste interpretatie; en dan nog: het inzicht in de feiten kan onjuist zijn eenvoudig omdat de man van wetenschap te kort schoot of omdat hij religieus de basis van zijn werk verkeerd legde, maar ze kan ook juist zijn soms ondanks een ongelovig uitgangspunt.

Kortom, het is niet eenvoudig, en dat verklaart ook waarom ook onder gelovige christenen vaak diepgaande verschillen in wetenschappelijk inzicht bestaan. Maar wel moeten we eraan vasthouden dat wetenschap geen neutraal bedrijf is, en dat met name de filosofie, de wetenschap die zich met de totaliteit en de onderlinge samenhang van de in de menselijke ervaring gegeven structuren en concrete gegevens bezighoudt, vaak meer een „theologie van het ongelof” is dan „pure wetenschap”. Dat heeft de schrijver van dit boekje niet scherp genoeg in het oog gehouden.

Het boekje is een merkwaardig produkt van onze tijd, in dat opzicht dat voor de schrijver wetenschap eigenlijk niet veel meer omvat dan de natuurwetenschappen — noch over de geschiedenis, noch over taal, ethiek, of kunst wordt uitgewijd. En deze eenzijdige belangstelling maakt dat hij soms al te gauw, haast naïef zouden wij zeggen, vervalt in probleemstellingen die inhaerent zijn aan een natuurwetenschappelijke benadering van vraagstukken die in wezen niet van natuurwetenschappelijke aard zijn, eenvoudig omdat het gaat om zaken die niet in het fysische, biotische, of wiskundige terrein liggen. De schrijver is zich te weinig bewust dat sinds de 17de eeuw de westerse natuurwetenschappen een uitgesproken humanistisch stempel dragen, waarbij gepoogd wordt met de natuurwetenschappelijke methode de volle werkelijkheid te beheersen. Dit humanistisch wetenschapsideaal dat ook het denken over de niet natuurwetenschappelijke terreinen bepaalt is hem vlees en bloed geworden; toch is de schrijver een gelovig christen, wat hem soms tot een zwak protest leidt of tot een poging de humanistische denkresultaten in christelijke zin om te buigen.

Deze wat naïeve en onkritische houding komt ook uit in zijn eclecticisme: de schrijver volgt nu deze, dan die filosoof, en ziet niet dat de zo voorgedragen meningen soms lijnrecht tegenover elkaar staan, daar ze gedragen worden door een geheel verschillend religieus uitgangspunt. Met name zal het voor de christen niet mogelijk zijn om Kant's kennistheorie over te nemen, en te menen dat in de wiskunde volkomen zekerheid te bereiken zou zijn omdat we hier met scheppingen van de menselijke geest te maken zouden hebben. Ook een driehoek, een rechte lijn e.d. zijn scheppingen Gods en geen menselijke denkprodukten, ook al zijn het dan ver gaande abstracties. De grondstellingen van de Euclidische meetkunde zijn juist of onjuist, al naar gelang ze in overeenstemming zijn met de door God geschapen wetmatigheden, al naar gelang ze recht doen aan het in de schepping gegevene. Maar het gaat hier niet om denkprodukten die daarom waar zijn: en ook al zouden ze dat wel zijn, dan nog: is de menselijke geest niet een schepsel Gods, en zou ook dan niet de waarheid van een wiskundige stelling in Gods schepperswil verankerd blijven?

Dat de schrijver zo Kantiaan kan zijn t.a.v. de kennistheoretische vragen en tevens zeer sympathiek staan tegenover het existentialisme bewijst te meer zijn eclecticisme. Een existentialist als Merleau-Ponty b.v. oordeelt, van zijn standpunt terecht, vernietigend over Kant. Ook is evident zijn gebrek aan radicaal christelijk doordenken der problemen. De hoofdstukken aan het eind van zijn boek zijn — voor de niet ten volle ingewijde lezer zeker — meer dan eens verwarrend, omdat de schrijver poogt de existentialistische gedachten te kerstenen: Als hij zegt b.v. dat bestaan betekent zichzelf zijn, en dat zou betekenen gehoorzamen aan het eerste en tweede grote gebod, dan doet hij waarlijk geen recht aan de existentialisten, die met de term bestaan heel iets anders bedoelen. Te meer wordt het moeilijk omdat hij niet altijd bij zijn poging existentialistische gedachten te accommoderen aan christelijke waarheden zich houdt aan de bijbel, maar b.v. op pag. 180 zonder enig commentaar een puur Aristotelisch-Thomistische gedachte over God citeert alsof het recht zou doen aan Gods openbaring over zichzelf. Bepaald griezelig wordt dit alles als hij zonder kritiek Kierkegaard's opvatting over waarheid (en geloof) weergeeft als een objectieve onzekerheid die alleen door ons subjectief erkennen ervan waarheid zou zijn — Hebreëen 11 : 1 vertelt het ons wel anders. Zelfs de enkele citaten uit de hoek van de wijsbegeerte der wetsidee verliezen door dit eclecticisme hun kracht: jammer dat de schrijver hiervan zo weinig begrepen heeft, met name de beschouwingen over het humanisme en over Kant van Dooyeweerd zouden de schrijver de nodige kritische zin hebben kunnen bijbrengen.

Dit alles wezen wij nogal uitvoerig aan, omdat wij menen dat het boekje waarschijnlijk wel veel gelezen zal worden, en omdat er ook allerlei problemen in behandeld worden die door niemand, ook door ons niet, mogen verontacht-

zaamd worden. We denken hier aan de vraagstukken van evolutie en exegese. Bijzonder waardevol, en op zichzelf de prijs van het boekje waard, is zijn hoofdstuk „Waarom werd Galilei veroordeeld?”, dat ons toont hoezeer wij allen in ons denken door allerlei „gangbare” voorstellingen bepaald worden en hoe moeilijk het soms kan zijn om nieuwe inzichten op hun ware portée te beoordelen. Als de schrijver ons daarmee wil waarschuwen tegen een simplistisch bestrijden van de thans opgeld doende evolutiegedachten, en ons ertoe wil brengen feiten en interpretaties goed te scheiden om zo tot een zuiver oordeel te komen, dan willen wij ons daarin gaarne bij hem aansluiten.

De dan volgende beschouwing over de stand van het huidige wetenschappelijke onderzoek inzake de evolutiekwestie is, voor zover ik kan beoordelen, heel behoorlijk. Maar ook hij ziet niet genoeg dat al deze onderzoeken geheel op het natuurwetenschappelijke vlak liggen, en dat zelfs indien de biologische — of liever: biologische — evolutie een feit zou zijn — wat overigens wonderlijker ware dan te geloven dat God soorten schiep (die als zodanig variabel zijn) — nog niets „verklaard” is ten aanzien van de typisch menselijke terreinen, te weten culturele arbeid, taal, economie, kunst, recht en ethiek, en ook het geloof. Het evolutionisme kan ten hoogste naspeuren in welke volgorde de levende wezens geschapen werden, en welke bouwstenen van biochemische aard daarbij een rol speelden. Zodra de evolutie verklaard wordt, zijn we op het terrein der onbewijsbare hypothesen. En door dit alles wordt nog niets gezegd over hetgeen de mens tot waarlijk mens maakt.

Misschien ligt de crux van heel deze opvatting wel in de redenering en passant gegeven op pag. 49 onderaan, nl. dat de natuurwetenschap alleen puur natuurwetenschappelijke verklaringen toelaat en de rest als natuurfilosofie beschouwd, die dus levensbeschouwelijk is bepaald en daarom ook buiten beschouwing moet blijven. Wij moeten toch scherp zien dat deze opvatting zelf al filosofisch en levensbeschouwelijk, met name humanistisch, is bepaald, en daarom ook heel waarneming en richting van het onderzoek zal bepalen.

Wij mogen als bijbelgelovige christenen niet bang zijn voor echte resultaten van onderzoek, en behoeven heus niet onze ogen dicht te doen voor wezenlijke standen van zaken. Indien we God werkelijk geloven, weten we dat Gods openbaring niet tegengesproken zal worden. Wel moeten we misschien ons inzicht in schriftgedeelten herzien — ik ben met name bang dat de eerste hoofdstukken van Genesis teveel door een natuurwetenschappelijk gekleurde bril gelezen zijn. Maar we moeten op dit gebied wel de geesten proeven, en zien wat de feitelijke gegevens zijn en waar een allerminst onvooringenomen interpretatie begint. Dat er op dit gebied ook van onze zijde wel wat te zeggen valt, bewijst het nummer van 14 september 1962 van „Christianity Today” — het bekende Amerikaanse orthodox-protestantse tijdschrift —

We moeten het hierbij laten. Kortom, een belangwekkend boekje uit orthodox-hervormde hoek, dat belangwekkend is indien we het lezen als een uiting van de moeite die vele christenen hebben in onze tijd om klaar te komen met de hen gestelde problemen, als een teken ook van de verwarring die er bij ons heerst — ja, laten we zeggen „ons”, want als wij menen hier los van te staan hebben we waarlijk de kop in het zand gestoken —. Als we het willen lezen om inzicht te verwerven, dan zij men heel voorzichtig en kritisch.

H. R. R.

BOEKAANKONDIGING

Een aardig boekje om voor te lezen aan kleuters is: „Pim en Puk” van Niek van Noort. Het is uitgegeven bij Kok in Kampen. De prijs is f 1.95. H. C. E. S.-L.

PERSSCHOUW

De ellende begint al

In het Kamper Dagblad kon men het volgende lezen:

HOLLANDIA. — De 5500 Nederlandse burgers en militairen, die sinds de overdracht van het Nederlandse bestuur aan de Verenigde Naties veertien dagen geleden uit Nieuw-Guinea zijn vertrokken, hebben een stil, hier en daar zelfs uitgestorven gebied achtergelaten.

In Merauke zijn, behalve missionarissen en zendelingen, geen Nederlanders meer. Ook in Sorong, Fak-Fak, Kaimana en op vele andere plaatsen vindt men nog slechts een aantal Nederlanders, dat op de vingers van twee handen is te tellen. Alleen Hollandia herbergt nog enige honderden ambtenaren en particulieren, allen mannen die met de ziel onder de arm lopen.

Zoals op een zaterdag gehouden stafvergade-

ring tot uiting kwam, vinden veel Nederlanders dat zij door de Verenigde Naties nauwelijks voor vol worden aangezien. Door de vele kleine moeilijkheden die de samenwerking met de VN-functionarissen heeft opgeleverd, interesseert het werk een niet onbelangrijk aantal ambtenaren nog nauwelijks. Gelaten wachten zij op het tijdstip dat zij naar Nederland zullen kunnen vertrekken...

Het is niet alleen het kleine groepje achtergebleven Nederlanders dat zich beklagt. Ook de VN-ambtenaren laten zich wel eens gaan. Hollandia is nu eenmaal niet te vergelijken met New York. Dat wisten zij wel, maar het volledig ontbreken van enige andere recreatiemogelijkheid dan het strand heeft vooral hen diep teleurgesteld. Zelfs de Indonesiërs klagen, omdat „Irian Barat” hun toch eigenlijk wel tegenvallen is.

Vreemd bij dit alles is, dat men van de Papoea's weinig bemerkt. Ongetwijfeld zijn veel Papoea's die de laatste jaren in de steden hebben gewerkt, de afgelopen weken naar hun kampongs teruggekeerd. In Hollandia vormen ze, ondanks het feit dat de groep blanken veel kleiner is geworden, duidelijk de minderheid. Veel werken die door Papoea's werden uitgevoerd, liggen stil, niet alleen bouwwerken, maar bijvoorbeeld ook het onderhoud aan de wegen.

Het is bitter dit te lezen.

En dat gaat onder pressie van Amerika en de Verenigde Naties die het zo geweldig opnemen voor de „onontwikkelde gebieden”.

Denken we er wel steeds aan, dat ook onze zendelingen behoren tot de enige categorie Nederlanders die in Merauke — en omgeving — zijn?

KERKNIEUWS

Tweetal te Overschie: J. W. Beekman te Arum en O. J. Douma te Souburg Vlissingen.

Beroepen te Bunschoten-Spakenburg (vak. G. Zomer): J. J. de Vries te Bergentheim.

Bedankt voor Doesburg-Doetinchem: Joh. Strating te Alkmaar.

Kerkbouw. Voor het kerkgebouw van de Geref. Kerk te Amsterdam-W. werd donderdag 25 okt. j.l. de eerste paal in de grond geslagen.

Colloquium doctum in de cl. Enschede. De classis Enschede van 11 oktober j.l. besloot medewerking te verlenen voor de examinatie van br. J. A. v. d. Velden te Enschede-N. Br. v. d. Velde legde aan de vergadering zijn weg naar de kerk der reformatie voor.

Het colloquium werd vastgesteld op 29 november a.s. Een bijzondere classis-vergadering zal hiervoor worden gehouden en deputaten ad art. 49 K.O. zijn uitgenodigd om met de classis het colloquium doctum in te stellen.

Jubileum. De heer N. J. Jansen herdacht het feit dat hij 40 jaar lang organist mocht zijn bij de Geref. Kerk van Amsterdam-C.

ADRESSEN :

De Bilt, scriba Geref. Kerk: T. Velkema, Prof. Lorentzweg 13, De Bilt; 's **Gravenhage-Oost:** A. C. Leder, Isabellaland 385, tel. 856938.

CANDIDAATS-EXAMEN :

Geslaagd voor het kandidaats-examen de heer J. H. Veeffkind, Vaartweg 38 B, Hilversum.

STUDENTENLEVEN

De Senaat der Vereniging van Gereformeerde Studenten „Hendrik de Cock” te Groningen is gedurende de viering van het derde Lustrum dier Vereniging, 11 oktober j.l., geïnstalleerd in de volgende samenstelling:

- A. Nentjes, Praeses
- M. J. Holwerda, Ab-actis
- H. v. d. Berg, Fiscus
- J. Schaeffer, Assessor I
- J. Lawerman, Assessor II.

Het Ab-actiaat is gevestigd: Almastaat 13, Groningen; vacantie-adres: Vloedijk 112, Kampen.

Drukkerij Steenbergen
 ZEIST - TELEFOON 03404 - 2452
 ★
 Periodieken
 Boekwerken
 Handelsdrukwerk